

Oguzlar kim?

Category: Kitapcy,Taryhy makalalar

написано kitapcy | 23 января, 2025

Oguzlar kim? **Oğuzlar kimdir? Oğuz boyları ve Oğuzların kültürü tarihçesi, yaşamları**

Oğuzlar: Türkiye, Azerbaycan, İran, Irak ve Türkmenistan Türkleri'nin ataları olan Türk kavmidir. Özellikle Diriliş Ertuğrul dizisinde bahsedilen Kayı Boyu'nun ardından Oğuzlarla ilgili aramalar daha da arttı. Peki, Oğuz ne demek? Oğuzlar kimdir? Oğuz boyları nelerdir? İşte Oğuzların tarihçesi ve Oğuzlarla ilgili tarihteki bilgiler

Oğuzlar kimdir? Oğuzlar nasıl yaşıyordu? Yemekleri, kültürleri neydi? Oğuzların görünüşleri nasıldı? Oğuz boyları neler? Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi'nde Oğuzlara ilişkin geniş bilgiler bulmak mümkün. Oğuz adına ilk defa Göktürk kitabelerinde rastlanılıyor. (Oğuz göçleri ve detaylı bilgi) İşte Faruk Sümer imzasıyla Oğuzlara ilişkin verilen bilgilerin bir bölümü:

OĞUZLAR KİMDİR?

Kelimenin kökeni hakkında çeşitli görüşler ileri sürülmüştür. Bunlardan, ok kelimesiyle en eski Türkçe'de çokluk eki olan "z"den oluşan okuzdan (oklar) geldiği hakkındaki görüş en isabetli olanıdır. Göktürk kitâbelerine göre Oğuzlar (İslâm kaynaklarında Guz) dokuz boydan meydana gelmiş bir budundur. Bundan dolayı Tokuz (Dokuz) Oğuz diye de anılır (bk. DOKUZ OĞUZLAR). Bunlar Tula ırmağının kuzeye dönerken yaptığı kıvrımın kıyısında oturuyorlardı.

OĞUZLAR NERELEDE YAŞADILAR

Coğrafyacı İstahrî'ye göre Oğuzlar'ın yeni yurdu Hazar denizinden Seyhun boylarındaki Fârâb ve İsfîcâb'a kadar uzanıyordu. Destanlarda ve tarihî eserlerde Oğuzlar'ın dağları

olarak anılan Kazgurt ve Kazılık da Karaçuk sıradağlarında bulunmaktaydı. X. yüzyıl kaynaklarında Nehrüşşâş (Taşkent ırmağı) adıyla kaydedilen Seyhun ırmağı daha sonraları Âb-ı Benâket ve Âb-ı Hücend gibi şehir isimleriyle anılmıştır. Oğuzlar'ın sadece Ögüz (ırmak) dedikleri bu akarsuya müslüman âlimler Seyhun, Amuderya'ya da Ceyhun adını vermişlerdir. X. yüzyılda Oğuz Devleti'nin başşehri Seyhun ağzının yakınlarındaki Yenikent'ti.

OĞUZLARIN YAŞAYIŞ TARZI

X. yüzyıl başlarında Oğuzlar'ın çoğu göçebeydi. Bahar gelince kuzeydeki Karakom'a ve kuzeybatıdaki yaylalara göç ediyorlar, kış yaklaşıncı da Aşağı Seyhun boylarına dönüyorlardı. Yabgu unvanını taşıyan Oğuz hükümdarları kış mevsiminde Yenikent'te oturuyorlardı. Oğuz ülkesindeki Cend ve Huvâre (Cuvâre) şehirleri de yabguların idaresindeydi. Bu üç şehirde müslümanlar da yaşıyordu. Kâşgarlı Mahmud Sapran (Sabran, Savran), Karaçuk (Fârâb), Suğnak, Karnak ve Sütkün'ü (Süt kent) Oğuz şehirleri arasında sayar. Oğuzlar'ın Kâşgarlı'nın bahsettiği devirden sonra yeni şehirler kurdukları görülmektedir. Bunlardan biri de Barçınlığkent'tir.

OĞUZ ŞEHİRLERİNDEKİ ARKEOLOJİ KAZILAR

Oğuz şehirlerinde yapılan arkeolojik araştırmalarda yüksek bir maddî kültürün izlerine rastlanmaktadır. Bu dönemde Oğuzlar'dan büyük bir kitle yerleşik hayata geçti. Bu konuda en büyük etken şüphesiz onların İslâmiyet'i kabul etmeleri olmuştur. Oğuz şehirlerinin çoğunda Mâverâünnehir'in yerli unsurları da yaşıyordu. Yerleşik Oğuzlar genellikle göçebelerin siyasî faaliyetlerine ve göçlerine katılmayıp Moğol istilâsına kadar şehirlerde oturdular, istilâ sırasında İran'ın Horasan bölgesine kaçtılar, İran'ın istilâ edilmesi üzerine Anadolu'ya geldiler. Horasan'a bağlanan bu gelişin hâtırası Anadolu halkı tarafından zamanımıza kadar yaşatılmıştır.

OĞUZLARIN İKTİSADİ HAYATI

Oğuzlar'da İktisadî Hayat. X. yüzyılın başlarında Oğuzlar'ın iktisadî faaliyetleri göçebe hayatının gereği olarak hayvan yetiştiriciliğine dayanıyordu. Bu sebeple servetlerini koyun at sürüleri, develer teşkil ediyordu. Oğuz subaşı (ordu kumandanı) İl Doğan oğlu Etrek, 921 yılında Abbâsî elçilik heyetine verdiği şölende koyun eti ikram ettiği gibi kendi akrabaları ve halkı için de koyun kestirmişti. Oğuz destanları Oğuzlar'ın diğer Türk boyları gibi deve eti ve at eti yediklerini göstermektedir. At eti muhtemelen her zaman değil özel günlerde yenilmekteydi. Oğuzlar'ın müslüman olduktan sonra umumiyetle at eti yemekten vazgeçtikleri anlaşılmaktadır. Oğuzlar'la komşuları olan müslüman kavimler arasında canlı bir ticarî faaliyet mevcuttu.

EVLENECEK GENÇ OK ATAR, ÇADIR KURARDI

Oğuzlar'da "kalın" (başlık) verme geleneği yaygındı. Evlenecek gençler ok atar ve okun düştüğü yere çadır kurarlardı.

OĞUZLARIN MİLLÎ YEMEĞİ

Millî yemekleri diğer bazı Türk boylarında olduğu gibi tutmaçtı (sulu mantı). Oğuzlar'ın X. yüzyılda yüz şekillerinin diğer Türk kavimlerinininkinden ne derecede farklı olduğu bilinmemektedir. Bu konuda en eski kaydın yer aldığı Câmiu't-tevârîh'te Oğuzlar'ın yüz şekillerinin önceleri diğer Türkler'inki gibi olduğu, Mâverâünnehir'e geldikten sonra buradaki hava ve suyun tesiriyle Tacikler'e benzemeye başladıkları belirtilir.

SAVAŞÇI OĞUZLAR

Oğuzlar sakallarını kesiyor, bıyık bırakıyor ve bütün Türkler gibi saçlarını uzatıyorlardı. Yaşadıkları hayat tarzı ve çetin tabiat şartlarının etkisiyle oldukça sert mizaçlıydılar. Savaşçı olmak başlıca faziletlerden biriydi. Namuslu, dürüst ve konuk sever, büyüklerine son derece bağlı ve saygılıydılar.

Konuştukları Türkçe Türk lehçelerinin en zarifi sayılıyordu (bk. OĞUZCA).

OĞUZLARIN İSLAMİYETE GİRİŞİ

X. yüzyılın ilk çeyreğinde Süt kent'te İslâmîyet'i kabul etmiş kalabalık bir Türk topluluğunun yaşadığı kaydedilmektedir. Bu topluluğun Oğuzlar'dan oluştuğu konusunda şüphe yoktur. Yine aynı dönemde Fârâb-Kence ve Şâş (Taşkent) arasında Oğuz ve Karluklar'dan İslâmîyet'i kabul etmiş 1000 çadıra yakın bir topluluğun yaşamakta olduğu bilinmektedir. Tarihçiler, 349 (960) yılında 200.000 çadırlık bir Türk topluluğunun müslüman olduğunu bildirirler. Bu Türk topluluğu Karahanlı hânedanının hâkim bulunduğu yerlerdeki Yağma, Karluk, Çiğil, Tohsı ve diğer Türk kavimlerinden oluşmaktaydı. Oğuzlar arasında da X. yüzyılın ikinci yarısında İslâmîyet'in epeyce yayılmış olduğu anlaşılmaktadır.

SELÇUKLULAR OĞUZLARIN KINIK BOYU'NDAN

Oğuzlar'ın Kınık boyuna mensup olan Selçuklu hânedanının atası Subaşı Selçuk, Cend'de müslüman olmuş ve orada ölmüş, en büyük oğlu İsrâil babasının sağlığında Arslan Yabgu unvanını alarak kendisini Oğuzlar'ın hükümdarı ilân etmişti. Arslan Yabgu'nun 1020 yılında buyruğundaki kalabalık bir Oğuz kitlesiyle Buhara Hükümdarı Karahanlı Ali Tegin'in müttefiki olarak Buhara'nın kuzeyindeki Nûr yöresinde yaşadığı görülmektedir. Arslan Yabgu, Gazneli Mahmud tarafından hile ile yakalanıp Hindistan'da bir kalede hapsedildi. Bu olayın ardından Arslan Yabgu'nun emrinde bulunan 4000 çadırlık Oğuz kitlesinin beyleri Selçuklular'dan zulüm gördüklerini, artık onların hizmetinde kalmayacaklarını söyleyerek Gazneli Mahmud'dan kendilerine Horasan'da otlaklar vermesini istediler. Sultan Mahmud da alacağı vergileri düşünerek Oğuzlar'ın bu isteklerini yerine getirdi. Bu Oğuz topluluğunun başında bulunan Göktaş, Buka, Yağmur ve Kızıl adlı beyler bir süre sonra Horasan'da yağma akınlarına başladılar. Bu durum Gazneli Mahmud'u kızdırdı ve hepsini ülke dışına çıkardı. Ancak daha

sonra oğlu Sultan Mesud başlarına Gazneli bir emîr koyarak onları hizmetine aldı.

BÜYÜK SELÇUKLU DEVLETİ'NİN KURULUŞU

Selçuklular'ın daha sonra Gazneli İmparatorluğu'nun en değerli eyaleti olan Horasan'ı ellerine geçirip Büyük Selçuklu Devleti'ni kurdukları (Mayıs 1040) haberinin duyulması üzerine Seyhun boylarından, Balhan dağlarından, muhtemelen Mangışlak'tan bölgeye göçler başladı. Selçuklu Devleti göçüp gelen Oğuz topluluklarından hepsini bir anda hizmetine alamadığı için bazı topluluklar İran ve Suriye'de kendi başlarına fetihlere giriştiler. Filistin, Suriye'nin bir kısmı, İran'ın bazı bölgeleri bu şekilde Oğuzlar'ın eline geçti. Bu dönemde bazı Oğuz beyleri emirlerindeki 800-1000 kişilik birliklerle Türk asıllı olmayan küçük hânedanların hizmetine girdiler. Malazgirt zaferiyle (1071) Oğuzlar'a Anadolu'nun yolu açıldı. Bu kanaldan sadece göçebe topluluklar değil yarı göçebe topluluklar, yerleşik zümreler, âlimler, şeyhler, dervişler, tâcirler, zanaatkârlar da Anadolu'ya geldiler. İki asır boyunca süren bu göçler neticesinde Anadolu gerçek bir Türkistan oldu. Öte yandan Orta Asya'dan yapılan göçler sırasında bazı gruplar Anadolu'ya gitmeyerek İran veya Arran'da kalmış, bu göçlerin sonunda İran'ın Fars, Hûzistan gibi bölgelerinde bazı beylikler ortaya çıkmıştır. XIII. yüzyılın ilk çeyreğinde Arrân'da “karıncalardan çok” Oğuz Türkü'nün toplandığı kaydedilmektedir. Göçlerin yapılmasında Kıpçak ve Kanglı sıkıştırmaları, Karahıtaylar'ın baskıları ve Moğol istilâlarının da önemli etkileri olmuştur.

OĞUZLARDA OYMAK TEŞKİLATI

Oğuz eli, Karakoyunlu eli, Akkoyunlu eli örneklerinde görüldüğü gibi boylardan oluşan etnik ve siyasî topluluklara “el” (il) denir. Kelime zamanla “halk” ve “ülke” anlamlarını kazanmıştır. Oğuz elini meydana getiren birimlerden her birine boy adı verilir. Kâşgarlı Mahmud bu kelimenin Oğuzca olduğunu belirtir. Boyun başında bulunan soyluya “boy beyi”

denilmektedir. Boylar da obalara (oymak) ayrılır. Kâşgarlı obanın da Oğuzca olduğunu söyler. Obalardan sonra aileler gelir. Ancak Oğuzlar'ın aileyi hangi kelimeyle karşıladıkları bilinmemektedir. Böylece aileler obaları, obalar boyları, boylar da Oğuz elini oluşturur. Yurt elin, boyun, obanın ve ailenin oturduğu yerdir. Oğuz elinde oymak birliği boydur.

OĞUZ BOYLARI NELERDİR?

Bozoklar

01. Kayı
02. Bayat
03. Alkaevli
04. Karaevli
05. Yazır
06. Dodurga
07. Döğer
08. Yaparlı
09. Avşar (Afşar)
10. Beydili
11. Kızık
12. Karkın

Üçoklar

01. Bayındır
02. Beçene
03. Çavuldur (Çavundur)
04. Çepni
05. Salgur (Salur)
06. Eymür
07. Alayuntlu
08. Üregir
09. İgdir
10. Büğdüz
11. Yıva
12. Kınık

«Akşam» gazetesi, 13.10.2019 y.

<http://m.aksam.com.tr/tarih/oguzlar-kimdir-oguz-ne-demek-tarih-te-oguz-boylari-ve-oguzlarin-ozellikleri/haber-970712> Taryhy makalalar